

Najczęściej występujące wady wymowy u dzieci w młodszym wieku szkolnym

Do najczęściej spotykanych w szkole wad wymowy należy **dyslalia** - nieprawidłowość w wymawianiu jednej głoski, kilku głosek, a nawet wszystkich. W obrębie dyslalii wyróżniamy wszelkiego rodzaju seplenienia, rerania, nieprawidłową wymowę głosek k, g, bezdźwięczność i inne nieprawidłowości artykulacji.

Seplenienie inaczej sygmatyzm- to nieprawidłowa artykulacja spółgłosek dentalizowanych wymowa głosek s, z, c, dz, sz, ż, cz, dż, ś, ź, ć, dź.

Najczęściej spotykamy nieprawidłową realizację głosek sz, ż, cz, dż, które są wymawiane jak ś, ź, ć, dź lub s, z, c, dz.

Jedną z kilku odmian seplenienia jest seplenienie międzyzębowe. Pojawia się ono wówczas, gdy dziecko zaczyna wymawiać głoski s, z, c, dz to znaczy ok. 3-4 roku życia. Dziecko wymawia te głoski z językiem wsuniętym między zęby. Wada ta nie ustępuje samoistnie. Inną odmianą seplenienia jest seplenienie boczne. Charakteryzuje się ono nieprzyjemnym brzmieniem.

Przyczyny wady :

- nieprawidłową budowę narządów mowy,
- upośledzony słuch,
- nieprawidłowy zgryz i anomalie zębowe,
- naśladownictwo,
- niesprawność języka i warg,
- niektóre stany chorobowe górnych dróg oddechowych.

Ważną rolę w prawidłowym wymawianiu poszczególnych głosek odgrywa sprawność narządów artykulacyjnych: języka, warg, podniebienia. W najwcześniejszych okresach życia sama natura zapewnia rozwój sprawności aparatu mowy poprzez takie czynności jak: ssanie, żucie, połykanie. W późniejszych okresach, trening ten jest kontynuowany głównie poprzez samą czynność mówienia. Jeśli narządy mowy są mało sprawne trzeba je ćwiczyć. Czasami już sama gimnastyka artykulacyjna wystarczy do zlikwidowania wad wymowy.

Reranie inaczej rotacyzm- to nieprawidłowa realizacja głoski r.

Wśród rodzajów rotacyzmu wyliczyć można:

- mogirotacyzm- opuszczanie głoski r
- pararotacyzm- zastępowanie głoski r innymi głoskami l, j lub d,n,w
- rotacyzm właściwy- zdeformowane brzmienie głoski.

Głoska r pojawia się stosunkowo późno w 4-5 roku życia, czasem dopiero w klasie pierwszej. Niektórzy rodzice zmuszają do przedwczesnego wymawiania tej głoski, każąc powtarzać wyrazy zawierające tę głoskę. Dziecko robi to na „siłę” pobudzając do drgania nie język, lecz języczek, czasem nawet wargi lub policzki.

Wymienione wady: r języczkowe, wargowe, policzkowe wymagają wczesnej reedukacji, gdyż nie jest to zwykła zamiana fizjologiczna, ale patologiczna forma artykulacji. Bezpośrednią przyczyną rerania jest niedostateczna sprawność ruchowa języka. Przy wymowie tej głoski język wykonuje drobne, subtelne ruchy wibracyjne. Jeżeli język będzie gruby, o zbyt mocnym napięciu mięśniowym, lub przeciwnie osłabionym, albo z wadą anatomiczną (krótkie wędzidełko) wiadomo, że ruchów tych nie wykona. Dlatego też dziecko szuka innego, zastępczego r.

Bezdźwięczność to zastępowanie spółgłosek dźwięcznych bezdźwięcznymi. Zaburzenie to znajduje odzwierciedlenie w pisaniu i czytaniu. Wymowie bezdźwięcznej towarzyszy obniżenie tonusu mięśni warg i policzków, które są wiotkie oraz cichy, monotony, bezbarwny głos.

Przyczyną bezdźwięczności jest zwykle zaburzenie słuchu fonematycznego. Słuch fonematyczny jest to zdolność precyzyjnego słyszenia i różnicowania dźwięków mowy. Dziecko musi wyodrębnić z potoku mowy wyrazy, a w wyrazach-sylaby, w sylabach-głoski, a także uchwycić kolejność głosek w wyrazie. Musi też odróżnić poszczególne głoski, a zwłaszcza dźwięczne od ich bezdźwięcznych odpowiedników. Dziecko z niedokształconym słuchem fonematycznym ma trudności w różnicowaniu wyrazów podobnych brzmieniowo: kasa-kasza, dama-tama, sok-szok, koza-kosa, domek-Tomek itp. Zaburzenie słuchu fonematycznego przede wszystkim utrudnia dokonywanie analizy i syntezy słuchowej wyrazów w znacznym stopniu warunkujących opanowanie umiejętności pisania i czytania.

Jąkanie – zaburzenie płynności, tempa i rytmu mówienia spowodowane nadmiernym napięciem mięśni oddechowych, fonacyjnych i artykulacyjnych. Powstaje ono zwykle w wieku przedszkolnym a ujawnia się wtórnie lub nasila w okresie dojrzewania.

Objawy jąkania:

- powtarzanie dźwięków, sylab, słów, fraz,
- przeciąganie dźwięków,
- pauzy na początku wypowiedzi, w środku zdań, jak również w środku wyrazów
- wtrącanie do wypowiedzi dodatkowych słów lub dźwięków, nie mających żadnego sensu,
- współruchy- czyli grymasy twarzy oraz ruchy całego ciała (mrużenie oczami, odchylenie głowy do tyłu, tupanie nogami itp.)
- unikanie kontaktu wzrokowego (nie patrzy na słuchacza, gdy ma kłopoty z wypowiedzeniem jakichś słów),

Wymienione wyżej to objawy jawne.

Natomiast ukryte to:

- unikanie mówienia,
- unikanie niektórych sytuacji (rozmowa przez telefon, odpowiadanie w klasie, publiczne wystąpienia itp.),
- izolowanie się od świata zewnętrznego.

W pracach poświęconych jąkaniu wymieniane są różne jego przyczyny:

- silne wstrząsy emocjonalne,
- szok nerwowy towarzyszący urazom fizycznym (upadek, pobicie),
- forsowne przestawianie dziecka leworęcznego na praworęczność,
- nowe układy sytuacji życiowych (początkowy okres w przedszkolu, szkole itp.),
- obniżona sprawność motoryki małej i dużej,
- opóźniony rozwój mowy,

- dziedziczność,
- długotrwały lęk, stres, niepokój.

Należy odróżnić jąkanie chroniczne od jąkania fizjologicznego lub inaczej rozwojowego, które jest normalnym zjawiskiem rozwojowym i na ogół w krótkim czasie zanika samoczynnie. Może jednak ulec utrwaleniu i wtedy przekształca się w trudną do usunięcia wadę wymowy. Dzieje się tak wskutek niewłaściwej postawy rodziców wobec zaistniałego jąkania, a szczególnie ich nadmiernej wrażliwości i koncentracji na mowie dziecka, poprawiania go itp. Dlatego zaistniałe zjawisko traktować należy jako przejściowe, nie zwracać na nie uwagi i nie rozmawiać o nim przy dziecku. Jąkanie rozwojowe ustępuje równie nagle, jak się pojawia.

Zaburzenia i wady wymowy w znacznym stopniu utrudniają osiągnięcie sukcesów w szkole. Prawie wszystkie dzieci z zaburzeniami wymowy mają kłopoty w nauce, w szczególności w nauce czytania i pisania. Dziecko źle wymawia poznawane głoski, źle nazywa i zapisuje litery, a potem źle je odczytuje. Kiedy materiał szkolny nie jest jeszcze zbyt obszerny, dziecko radzi sobie, zastępując w wyrazach i prostych zdaniach jedne głoski innymi. W miarę poszerzania słownictwa o nowe, nieznane wyrazy, zaczynają pojawiać się agramatyzmy i trudność z prawidłową budową zdań. Dzieci z zaburzeniami mowy osiągają w szkole wyniki zazwyczaj poniżej swoich możliwości. Niewyrównane w porę niedobory mowy osłabiają wydolność umysłową dziecka, wpływają ujemnie na jego stosunek do nauki, szkoły i kolegów. Warto zastanowić się również nad tym, jaka jest rola rodziny w kształtowaniu mowy dziecka. Jest na pewno nieoceniona, gdyż przyszłość każdego człowieka zaczyna się w rodzinie. Niezwykle istotną kwestią jest świadoma praca rodziców nad rozwijaniem mowy dziecka prowadzona w różnorodny sposób. Mogą to być: rozmowy, czytanie książek, wspólne oglądanie ilustracji, gry językowe.